grindlentės. Kiti šių lentų galai liko po perkasos šlaitu, todėl nutarta paieškas tęsti kitą darbų sezoną.

Daiva Steponavičienė

Excavations at the southwestern foot of Gediminas Hill

In 1997 excavations were carried out at the foot of Gediminas Hill, in the then garden of Dukes' Palace of Lower Castle. The work covered a 10x15 m area north–south of the Palace: 6 m to the east to the south–eastern wing of the Palace and 13,25 m south to the 19th century wall. The uppermost layer contained numerous potsherds, pieces of glass vessels, nails and other artifacts dating to a rather wide chronological period: the 15th–18th centuries, which do not have a direct link with the history of Dukes' Palace. In a depth of 4,10 m there was noted a supposed construction site from the 16th century as well as a 19th century well. Further excavations revealed remains of a plank-log road, laid on the structural remains in a depth of 4,5 m, as well as a wing of a 14th–17th century building together with a rare tile. The tile was registered to bear a flat rectangular shape and was glazed with a green relief religious (?) motif as well as inscriptions in Old Russian. The type of finding is the first one to be observed in the territory of Lower Castle. It was established that the remains of the road overlay one of the wings as well as flooring planks of another building. Most likely, the buildings were destroyed by fire during the Teutonic attack in 1402. In addition, there was uncovered an intact plank floor that covered the territory of segment and north–eastern foot of Gediminas Hill.

Gintautas Rackevičius

Radvilų rūmų 3-osios oficinos tyrinėjimai

1997 m. Vilniuje, Žemutinės pilies teritorijoje, Pilies kalno V papėdėje, buvo tiriami penki nedideli plotai (jų bendras plotas – 70 m^2).

Prie XVI a. antrosios pusės–XVII a. pradžios statytos Pilies kalno V atraminės sienos (pagal S. Patkausko klasifikaciją, pirmosios) buvo atkastas antrojo nuo Š arkbutano pamatas. Pamatas ir didžiulis mūro luitas, nuskilęs nuo arkbutano arkos, trukdęs tolesniems tyrimams, buvo aptiktas dar

1994 m. tyrinėjimų metu. 1997 m., pašalinus arkbutano arkos mūro luitą, buvo nukastos vietomis apie 2 m storio griuvenos su buitinių keraminių indų duženomis, XVII a. karnizinio koklio fragmentu, taip pat nemaža XIX a.–XX a. pirmajai pusei būdingų krosnių koklių duženų. Matyt, antro arkbutano arka buvo nudaužta nuo pamato XX a. antrojoje pusėje (gal Antrojo pasaulinio karo metu). Šalia arkbutano arkos mūro luito buvo daugybė atraminės sienos išorinio plytų kiauto luitų ir mažesnių fragmentų, taip pat kalkių skiediniu surištų ir pavienių akmenų iš atraminės sienos kiauto užpildo. Sulig nenuardyto išorinio atraminės sienos bei arkbutano arkos pamato mūrų paviršiumi buvo 2,5 m pločio anga įeiti. Nustačius angos ties antruoju arkbutanu plotį, buvo pradėti arkbutano arkos rekonstrukcijos projektavimo darbai. Tik rekonstravus arkbutano arką, bus įmanoma saugiai tęsti tyrinėjimus.

1994 m. buvo išaiškinta Radvilų rūmų Š galo planinė struktūra. Aptikti rūmų Š galo A ir B patalpų mūrų paviršiai.

1997 m. norėta ištirti plotus, apimančius keturis A patalpos ir du B patalpos kampus, kad galima būtų gręžti gelžbetoninius polius ir sujungti į bendrą Pilies kalno V šlaitą paremiančią konstrukciją.

Tyrinėjimų metu paaiškėjo, kad Radvilų rūmų Š dalis buvo statyta nukasus ankstyvesnes kultūrinio sluoksnio dalis, Pilies kalno grunto nuoslankas, o pamatai įkasti į įžemį. Taigi ties Radvilų rūmų A patalpos Š siena kultūrinis sluoksnis buvo vos 1,4 m storio. Mažai atidengtus rūmų Š galo pamatų fragmentus preliminariai galima datuoti XVI a., galbūt jo pirmąja puse ar viduriu. Šioje dalyje rūmai neturėjo rūsio. Rūmų A patalpą bei gretimos B patalpos tirtą dalį galima vadinti pusrūsiu. Rūmų statybos raidai atskleisti reikalingi tolesni archeologiniai, istoriniai bei architektūriniai tyrinėjimai.

Rūmų patalpa, sąlygiškai pavadinta A, turėjo jau ant įžemio sudėtas renesansinių proporcijų pirminio panaudojimo raudonų plytų grindis (sąlygiškai pavadintas antrosiomis). Tikėtina, kad jos buvo suklotos dar šios rūmų dalies statybos laiku. Tai galima bus patikslinti tik visai ištyrus rūmų Š galo mūrus, palyginus pamatų statyboje naudotas plytas su grindų plytomis.

Virš minėtų A patalpos grindų buvo tiriamas degėsių sluoksnis, susidaręs po gaisro XVIII a. pradžioje. Degėsiuose rasta keraminių indų šukių, pypkės fragmentas, XVII a. koklių fragmentų, žaidimo kauliukas, nesprogęs geležinis kartečės (?) sviedinys, švininių kulkų, Jono Kazimiero šilingų, kaldintų XVII a. septintajame dešimtmetyje, XVIII a. pradžios Petro I kapeika ir poluška, taip pat kitų radinių.

Degėsius nuklojusios raudonos griuvenos supiltos, matyt, XVIII a. pirmojoje pusėje. Jose gausu „olandiškų" čerpių nuolaužų, buitinių keraminių indų duženų, o daugiausia – XVII a. koklių liekanų.

Raudonos griuvenos, permaišytos su smėliu, sudarė išlyginamąjį sluoksnį vėlesnėms A patalpos plytų grindims (sąlygiškai pavadintoms pirmosiomis). Grindys buvo iš įvairių pirminio ir antrinio panaudojimo plytų, net čerpių nuolaužų plytų tarpuose. Greičiausiai vėlesnės grindys buvo sudėtos XVIII a. antrajame ketvirtyje arba XVIII a. antrojoje pusėje.

Virš jų buvo tiriamas rudos žemės su griuvenomis sluoksnis, suverstas pačioje XVIII a. pabaigoje ar XIX a. pradžioje. Šiame sluoksnyje rasta nemaža keraminių indų duženų, daugiausia XVII–XVIII a. koklių fragmentų (nors buvo rasta ir XVI a. pabaigos koklių šukių) ir kitų dirbinių.

A patalpos centrinėje bei R dalyje kultūrinis sluoksnis buvo perkastas XIX a. pastato statybos metu. Jo ŠV galo pamatų dalis buvo atremta į vėlesnes (pirmąsias) rūmų A patalpos grindis, o PR galo pamatų apačia beveik siekė ankstesnes (antrąsias) grindis. Buvo tiriamas pilkos maišytos žemės sluoksnis XIX a. pastato pamatų viduje; jame beveik nebuvo radinių. Dar XX a. pastato liekanos buvo naudojamos kaip sandėlis, tai paaiškina ir visai nesenus radinius pilkose žemėse.

Sulig pastato pamatais išryškėjo pilkos maišytos žemės su molio intarpais sluoksnis. Sluoksnyje rasta buitinės keramikos šukių, daugiausia XVII–XVIII a. koklių duženų ir kitų radinių.

Radvilų rūmų A patalpos R dalies ankstyvesnės grindys išlikusios fragmentiškai, daugiau ŠR kampe. Norint visai ištirti rūmų A patalpos R dalį, teko demontuoti XIX a. pastato liekanas. Buvo atidengti pilkos maišytos žemės su griuvenomis sluoksniai rūmų A patalpos ŠR ir PR kampuose. Pilkose maišytose žemėse aptikta indų šukių, XVI a. pabaigos–XVIII a. koklių duženų ir kitų radinių.

Radvilų rūmų A patalpos R siena (pagal S. Patkausko klasifikaciją, trečioji) ties grindų lygiu buvo išplatėjusi – turėjo banketę. Didžioji sienos dalis tinkuota.

Buvo tiriami ir gretimos į P, sąlygiškai pavadintos B, patalpos ŠV ir ŠR kampai.

B patalpos ŠV kampe rūmų pamatai buvo įkasti į įžemį, ant įžemio buvo kalkių skiedinio asla, vietomis ant jos padėta grindų plytų. Šios grindys buvo po gretimos A patalpos ankstesnėmis (antrosiomis) grindimis. Virš jų buvo nedidelis degėsių sluoksnelis su Jono Kazimiero šilingais, kaldintais XVII a. septintajame dešimtmetyje, bei keletu keraminių indų šukių. Jį reikėtų sieti su gretimoje A patalpoje rastu XVIII a. pradžios gaisro sluoksniu. Pertvarinė siena turėjo durų angą, jungiančią gretimas A ir B patalpas, XVIII a. jos slenkstis buvo paaukštintas iki A patalpos vėliau įrengtų (antrųjų) grindų lygio. Virš degėsių buvo suverstas stambių griuvenų sluoksnis su vėliausiais (XVIII a.) radiniais. Viršutinė griuvenų dalis buvo permaišyta XX a.

B patalpos ŠR kampe greta R sienos (pagal S. Patkausko klasifikaciją, trečiosios) būta didžiulio, iki 6,3 m gylio, perkasimo. R ir gretimos sienos pamatai buvo įkasti į įžemį. R siena buvo gerokai pastorinta plytomis su dviem angomis (mediniams balkiams?).

Perkasimo apatinėje dalyje, smulkių griuvenų sluoksnyje, rasta XVIII a. pabaigoje kaldinta Frydricho II trijų grašių moneta ir kitų XVIII a. pabaigai būdingų radinių.

Virš XVIII a. pabaigos suverstų smulkių griuvenų sluoksnio buvo tiriamos stambios griuvenos, kuriose dominavo įvairios plytos ir jų nuolaužos: nuo gotikinių profilinių iki vienų iš gausiausių – klasicistinių plonųjų plytų. Matyt, šis sluoksnis taip pat buvo suverstas XVIII a. pabaigoje.

Viršutiniai sluoksniai buvo permaišyti įvairių darbų metu XX a.

1998 m. Radvilų rūmų tyrinėjimus numatoma tęsti.

Gintautas Rackevičius

Excavations in the Radvila Palace 3rd officine

The 1997 excavation on the territory of Lower Castle covered 5 sites (a total area of 70 m²) located at the western slope of Gediminas Hill. Next to the western breast-

wall from late 16th–early 17th centuries there were brought to light the foundations of second northern structure. The aim of the excavation was to examine 4 corners of room A and 2 corners of room B and, subsequently, erect a supporting structure of reinforced-concrete poles at the western slope of Castle Hill. According to partly uncovered foundations of the northern wing of Radvila Palace, their dating can be relevantly attested to early–middle 16th century. Excavations in the Palace suggest that room A and nearby premise B performed the function similar to that of cellar. In one therooms, relevantly termed A, in the subsoil there was observed a Rennaisance red-brick floor (relevantly termed the second floor). The floor is believed to have been laid during the construction of this part of the Palace. A layer of earth with charred wood particles that formed after the fire in early 18th century was observed above the floor of room A. The layer was covered with remains of red-brick buildings, which, supposedly, served as a base for the floor of room A (relevantly termed the first floor). Most probably, the floor was laid in the middle or end of the 18th century. As the earlier floor from the eastern wing of room A did not preserve well, an in-depth research is limited to its north–eastern wing only. In addition, the 1997 excavation included the north–western and north–eastern wings of nearby room P (relevantly termed B).

Egidijus Ožalas

Šurfas posesijos Nr. 461 (Kapitulos namų) vietoje

Vilniuje, Žemutinės pilies V dalyje, Vilniaus pilių direkcijos užsakymu 1996 m. buvo tvarkoma parko teritorija. Statybininkai buvo savavališkai pradėję kasti duobę apšvietimo stulpui. Darbai buvo sustabdyti, o vėliau pradėtas kasti 1,0x1,5 m dydžio ir 0,9 m gylio šurfas. Jis nutolęs nuo Arkikatedros frontono ŠV kampo 57,55 m į Š ir 16,2 m į R. Sprendžiant iš K. Grunerto 1808 m. Vilniaus senamiesčio plano, šurfas beveik sutampa su posesijos Nr. 461 Š riba. Viršuje – 0,40 cm storio juoda žemė, kurioje gausu šalia augančio klevo šaknų. Tai užpiltinis sluoksnis, susiformavęs po 1831 m., kai buvusi esplanada – atviras šaudymo laukas – buvo paversta parku. 40–60 cm gylyje daugybė vidutinio dydžio griuvenų, susimaišiusių su juoda žeme. Sluoksnis be radinių, suverstinis. Dar giliau, šurfo V dalyje,